

GÖKDELENLERİN HAKİMİYETİ

Araştırma sorusu: Melih Ergen'in "Varuna'nın Bin Gözü" adlı yapıtında tek tipleşen toplum yapısının bireylerin algılarına etkisi nasıl ele alınmıştır?

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük sayısı: 3571

Araştırma sorusu: Melih Ergen'in "Varuna'nın Bin Gözü" adlı yapıtında tek tipleşen toplum yapısının bireylerin algılarına etkisi nasıl ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ	1
2. GELİŞME	
2.1 YAZARIN KULLANDIĞI TOPLUM YAPISININ BİREYİN ALGISINA ETKİSİ	
2.1.1 Kuralcı ve Tek Tipleştirici Toplum Yapısı.....	2-3
2.1.2 Toplum Yapısının Bireyin Algısına Etkisi.....	4-5-6
2.1.3 Toplum Yapısının Bireyin Yaşamına Etkisi.....	6
2.2 YAPITTAKI DİL VE ANLATIM'IN VE KURMACA ÖGELERİN BİREYİN VE TOPLUMUN İÇİNDE BULUNDUĞU DURUMUN ANLATIMINA KATKISI	
2.2.1 Sembollerin Anlatıma Katkısı.....	7-8
2.2.2 Söyleyiş Özelliklerinin Yapıtı Etkisi.....	8-9-10
2.2.3 Yapıttaki Figür Seçiminin Değerlendirilmesi.....	10-11-12
2.2.4 Başlığın Tek Tipleşme Teması ile İlişkisinin Değerlendirilmesi.....	12
2.2.5 Metinler Arasılığın Anlatımı Kuvvetlendirmesi.....	12-13
2.2.6 Zaman izleğinin Toplum içindeki Bireylerin Algısına Etkisi	13-14
2.2.7 Zaman İzleğinin Yarattığı Çatışmaların Değerlendirilmesi.....	14
3. SONUÇ	15
4. KAYNAKÇA	16

1. GİRİŞ

Toplum yapısı, bireyin hayatını, seçimlerini, duygularını ve hareketlerini belirleyen unsurlardan biridir. Birey, kendisini toplumun normlarına, kurallarına adapte ederken, bu adaptasyonu gerçekleştiremeyen bireyler, zamanla kendisini içinde bulunduğu toplum tarafından dışlanmış bulur. Tüketimci, bağımlı, tek bir amaç uğruna koşullanmış toplumlar ise, zamanla tek tipleşir; farklılığı, çeşitliliği ve düşüncesele zıtlığı barındıramaz hale gelir. Tek tipleşen toplumlarda bireyler, itaat etme ve fikirsizliği, özgür düşünce ve farklılıkların önüne koyarsa, benliklerini kaybederek toplumun yarattığı robotik sistemin bir parçası haline gelir.

Melih Ergen'in "Varuna'nın Bin Gözü" adlı yapıtı da, tek tipleşen toplumlardaki bireylerin figürlerinin ve düşüncelerinin yok oluşunu ve uzun vadede tek tipleşmesini, romanın ana figürünü gerçek hayattaki okurların bir yansıması olarak seçerek ve - zaman, uzam, figür kullanmadan-tek tipleşen toplumun içindeki düşsel çatışmaları ele alarak inceler. Yapıtta anlatıcı öznenin yazarın kendisi oluşu ve sıklıkla okuruna seslenmesi, bu toplumsal tek tipleşmenin, sadece yapıtın teması olmadığına ve gerçeklikle bağdaştığına işaret etmektedir. Ayrıca, yapıtın belirli kısımlarında sembolik anlatımlara başvurulması, "tek tipleşen toplum" temasını kullanımına işaret etmektedir. Ergen, bu temayı işlerken, kimliği açıkça belirtilmeyip, sadece çalışmayı ve tüketimi gözetken kuralcı topluma ayak uydurarak kimliğini kaybetmek ile, kendini bu toplumdaki uzaklaştırıp özgürleşmenin arasında ikilemede kalan bir figür üzerinden, zaman kavramının bu toplumda nasıl işlediğini ve gerçek-rüya çatışmasının bireyin algısına etkisini ele almaktadır.

Yaşamın her alanının "bir" ve "aynı" olduğu bu düzende, birey, düşünmemesi ve sorgulamaması için toplum tarafından yönlendirilirken, anlatıcı özne, anlatımında okura ve yapıttaki figüre çeşitli öğütler vererek, onları içinde buldukları hayatı sorgulamaya, tek tipleşmeden uzaklaşmaya itmektedir. Bu

bağlamda, Melih Ergen'in 'Varuna'nın Bin Gözü' adlı yapıtı, her duygunun yüzeyselleştiği, tüketimciliğin ve pazarlamanın yani 'para'nın hakim olduğu kapitalist toplumlara ve bireylerin benliklerini bu toplumlara ayak uydurarak kaybedişine eleştiri getirmektedir.

2- GELİŞME

2.1 YAZARIN KULLANDIĞI TOPLUM YAPISININ BİREYİN ALGISINA ETKİSİ

2.1.1 Kuralcı ve Tek Tipleştirici Toplum Yapısı

Toplum, çeşitli kurallar sonucu, barındırdığı insanların fiziki yapısı, geçmişten gelen kültür, örf, adetler, coğrafi konum, bireylerin sosyo-ekonomik algısı ve bilincinin bir araya gelmesiyle oluşan, o bölgenin yaşantısını ve kaderini belirleyen oluşumdur. Sağlam temellere oluşan, eğitimin birincil önem arz ettiği, özgür bir toplumda, bireyler farklılıklarıyla toplumu renklendirir ve her birey kendi düşüncesini özgürce ifade ederek toplumun gelişmesine fayda sağlar. Diğer taraftan ise, temelleri baskı ve itaat olan dayatmacı bir toplum, bireylerini yarattığı, tek bir amaca hizmet eden ve tek bir yolla yaşanan hayatı yaşamaya zorlar. Diğer bir deyişle, birey kimliğini kaybedip, bir hiçkimseye dönüşür.

Melih Ergen'in 'Varuna'nın Bin Gözü' adlı yapıtında da toplum, bireyin özelliklerini ve kimliğini yokedip, onu tüketime, itaate ve aynılığa iten bir olgu olarak aktarılmıştır. Eserde, bireylerin uğruna kimliklerini kaybedip itaat ettikleri oluşum ise 'güç' olarak belirlenmiştir. Bu güç, paraya bağımlı olup tüketimci toplum tarafından oluşturulan, büyük ve rütbeli olanın sahip olduğu mutlak güçtür ve kendisine inananları korur ve yükseltirken, ona karşı çıkanları, kendi yolunu çizmek isteyenleri, yaşamdan uzaklaştırır. Güç, çalışmayı insanların hayatının temelini koyup bireysel zevkleri yok ederek yönetmektedir. '*Oysa çalışma hayatına ilişkin mantık basitti aslında; yaşamak için para, para için çalışmak gerekirdi ama paran olsa bile çalışmak gerekirdi çünkü bu parayı korumak gerekirdi önce.*' (Ergen, 17)

'Güç' bireylerin hayatlarının en etkili olgusu konumundadır; öyle ki, istediği silüete bürünüp insanları korkutabilmekte, hatta bireyin içine girip onu işgal bile edebilmektedir. Çünkü güç, bir kişi veya kuruluş değil, kapitalist ve totaliter düşünce yapısıdır. İnsanları yöneterek onları kendi çıkarları doğrultusunda kandırmaktadır. Bunun sonucunda ise, birey, gerçek bir birey olmaktan evrilip, toplumun kölesi haline dönüşür.

'zaten insan kendi doğrusunu "tek doğru" bellerse elden ne gelirdi ki, hatta sen de kaçınılmaz saydığın "güç"le çekip çevirmek istemiyor muydun hayatı, yaşamak için para, para için çalışmak şart diyor"' (Ergen, 20)

Yapıt boyunca Ergen, sembolik anlatımı, tek tipleşen toplumlardaki mutlak gücü temsil etmek ve değişen toplum yapısını okuyucuya aktarmak için kullanmaktadır. Bir leitmotif olarak kullanılan 'gökdelen', değişen, bozulmuş toplumu temsil etmektedir. Öyle ki, gökkuşağının, sokaklarda oynayan çocukların yerini, uzunluğuyla göğe doğru uzanan gökdelenler almaktadır. Gökdelen mutlak gücün sahibi olarak kişileştirilmiş, tüketimci ve çalışmak zorunda olan toplumun en tepesi olarak anlatılmıştır. Gökdelen, yani kapitalist sistem, sadece kendisini düşünürken kontrol ettiği bireyleri önemsememezken, ayrıca toplumu da tek tipleştirmekte, böylece bu düzeni her bölgede aynı şekilde yaşatmaktadır.

"Kaldı ki bu bir diğerine benzeyen kentlerden hangi birini anlatabilirdim ki sana şimdi; hani şu Asya'da, Amerika'da, Avrupa'da, Afrika'nın el değmemiş ormanlarında yükselerek tek bir "zihin" olarak dünyayı kaplayan gökdelenleri mi?" (Ergen, 58)

Gökdelenin çaldığı çanın sesi ise, toplumsal düzeni sembolize etmektedir. Çan çaldığı anda bireyler, her günkü sıradan ve aynı hayatlarını yaşamak üzere güne başlamaktadırlar. Yapıtta yüzleri asık olarak tabir edilen bu kimseler, farklılıklara sahip olmamakta, bilinçleri kapalı bir halde, kendilerine

söylenileni yapmak için sorgulamadan hareket etmektedirler. Çan ve gökdelen, bozulmuş baskıcı toplum düzeninin temsilcileridir.

Anlatıcı özne, okuyucuyu ve yapıtın sonlarına doğru kimliği açıklanan ‘Mahmut’u bu tek tip sistemin dışına çıkmaya, insalığın ve bireyselliğin özünü bulmaya iter. Mahmut’un okuyucuyla özdeşleştirilmesi, kitaptaki tek tip sistemin getirilerinden ve yaptırımlarından ötürü benliğini kaybetmiş bireylerin aslında gerçek hayattaki insanların bir yansıması, romanlaştırılmış hali olduğunu göstermektedir. Anlatıcı özne, ‘Hala anlamadın mı?’, ‘Kızma, bunu sadece tersini de düşünebilmiş olman için söyledim.’, ‘Gerçekten kimsin sen’ (sayfa no) diyerek direkt olarak okuyucuya seslenmiş, böylelikle onları kimliklerini sorgulamaya, toplumun kölesi olmamaya itmiştir. Yapıt boyunca belli bir zaman dizisi ve olay akışı olmaması da, bu toplum düzeninin karmaşıklığına ve düzensizliğine parmak basmaktadır.

2.1.2 Toplum Yapısının Bireyin Algısına Etkisi

Tüketimciliğin ışığında gelişen toplumlarda birey, bireyselliğini kaybeder ve monotonlaşan toplum yapısının bir esiri olarak ortaya çıkar. "Varuna'nın Bin Gözü" adlı yapıtta da bu tip toplumdaki bireylerin hayatlarının benzerliği ve bu hayatların bireylerin algısında ve öz-saygılarında yarattığı değişim, bireyin hayatını sorgulama-sorgulamama ikilemi üzerinden anlatılmıştır. Yazarın ‘sen’ olarak belirlediği figür, yapıt boyunca bu bağlamda ikilemler yaşamakta, bir yandan insanların tek tip olmadığı geçmişe özlem duyar ve yaşadığı hayatın anlamını sorgularken, diğer bir yandan modern toplum yapısında sadece bir ‘kimlik’ olmakta, yani diğer tüm insanlar gibi hayatını tek bir çizgi üzerinde devam ettirmektedir.

Yazar, kullandığı ‘gölge’ imgesini insanları tek tipleştiren tüketimci ve sınıflı toplum yapısı anlamında kullanmakta, ve bu gölgenin insanların yaşamlarını sömürdüğüne, bireysel düşüncelerin yerini toplumsal kabulleniş ve çoğunluğun düşüncesinin geçerliliği aldığına işaret etmektedir. Öyle ki, bu

gölge, bireylerin aile kurumlarına kadar sızabilmekte ve onların gerçek ile hayali ayırt edememesine yol açmaktadır. Doğumdan ölüme hayatın her anında empoze edilen bu düşünceler, bireyin ailesine karşı kayıtsız kalmasına, yani ailesinin bir gölgeye dönüşmesine yol açmakta, yapıt bu anlamda bir ironi barındırmaktadır. Daha çok açmak gerekirse, gölge, her bireyi karanlığına çeken ve bireyleri hayatlarını aynı karanlıkta devam ettirmek zorunda bırakan kapitalist toplum yapısı iken, normalde çocuğunu bu gölgeden koruması gereken ebeveynler, gölgenin ta kendisine dönüşmektedir.

‘Hep öyle olmaz mı zaten, çocukların gözünden bakarsan dev olur bütün babalar ama hayır, sanda ileri geri yürüyen bir gölge, babası işte buydu çocuğun, ölmüş de ölmemiş gibi ya da tersi.’
(Ergen, 36)

Düşünmemesi ve sorgulamaması için toplum tarafından yönlendirilen bireyler, yaşamın her alanında, ‘bir’ olmakta, yani doğru-yanlış, haklı-haksız, gerçek-gerçekdışı ayırt edilememektedir çünkü bunları birbirinden ayıran değerler toplum tarafından köreltilmekte ve yok sayılmakta, farklılıklar en aza indirgenilmektedir.

Diğer bir taraftan, eserin ilerleyişi boyunca yazar, yapıtın odak figürü olan ‘sen kişisini, yani yapıt boyunca defalarca kez seslendiği okuyucusu bilinçlendirmek istemektedir. ‘Sen’ kişisi de zaman zaman hayatının monotonluğunun farkına varmaktadır. ‘Gerçekten kimim ben?’ (Ergen, 20) Hayatın her alanını bir perde arkasından ona sunulduğu şekilde algılayan birey, bu noktada gerçek ile gerçek olmayanı ayırt edemezken, kendisine sunulan gerçekliğin doğruluğunu sorgulamaktadır. Kullanılan ‘polis’ örneği, (örneğin: Indianapolis) şehirlerin bireyleri tutsak ettiğine ve insanları, şehir hayatında olduğu gibi, amansız bir kovalamaca içinde bireysel düşüncelerden uzak ve itaat eden bir varlığa dönüştürmesine parmak basmaktadır.

‘Öte yandan, politik anlamda insanın varoluşuyla başlayan, bu yüzden ondan bağımsız olmayan, adı zaten ‘polis’ olan bir kentte yaşıyordu; üstelik, yaşadığı bu kent öylesine ‘polis’ ti ki, kendini seçenek diye öne sürenlerin tıpkısı sayılırdı ötekiler: Elleri-kolları-bacakları, yüzler-gözleri-ağızları, sözleri-söylemleri-dilekleriyle tanrı yapımı birer robottular sanki: ‘En büyüğünü ben yaparım!’
(Ergen, 48)

Bu bağlamda, modern hayat tarzının süregeldiği şehir hayatı, insanları tek tipleştirmekte ve bireyin algısını itaat etme yönünde geliştirmektedir.

2.1.3 Toplum yapısının bireyin yaşamına etkisi

Bireylerin hayatlarının gidişatı, çevrelerinde onları etkileyen faktörler ve toplumsal bilinç çerçevesinde büyük bir değişiklik gösterebilir. Ergen’in kullandığı ‘gökdelene’ ögesi, insanların hayatları boyunca çalışıp sahip olmak istediği bir sığınığın yanında, hayatlarının tek amacı haline gelmektedir. Bu yolda insanlar asıl özgürlükleri olan boş zamanlarını harcamakta, bu amaçlarına ulaşabilmek için sürekli çalışmaktadır. Birer makineye veya robota dönüşen insanlar, gittikleri her ortamda aynı davranırlar, farklı davranırlara yabancı gözüyle bakarlar. Halbuki yapıtta bu farklılıkların ve bu farklılıkların farkındalığının bireyin ‘gözlerini açtığı’ ve düşünmeye sevk ettiği anlatılmaktadır. Gökdelene, insanları içine çeken, insani duygulardan arındırıp mekanikleştiren, yerden alıp göğe uzatan yani gerçeklikle bağlantısını kesen, bireyi kendisinin bir penceresi haline getirmek isteyen tüketimcilik olarak okuyucuya sunulmaktadır. Toplumdaki bireyler, kimliklerini yitirmekte ve sadece bir numara haline gelmektedir. Gökdelene sahip olma yarışında birer sıra numarası niteliği taşıyan bu sayılar, bireylerin kişisel özelliklerinden arınmasına, tek tipleşip, kapitalist sistemin sonraki nesillere bir taşıyıcı haline gelmesine yaramaktadır. Bireylerin hayatlarının tek bir kural üstüne inşa edilmesi, kaybolan bireysel kimliklerin yanında kıyafet, yiyecek gibi öğelerin de kimliklerinin kaybolmasına, sokakların bile aynılaşmasına, bireylerin kendi ayak izlerine yabancılaşmasına yol açmaktadır.

Varuna'nın Bin Gözü adlı yapıtta tek tipleşen toplum yapısı, bireylerin yaşamlarına, algılarına ve isteklerine doğrudan etki etmektedir. Gökdelen ögesi, insanları çevreleyen, bir anlamda onları sömüren, tek tipleştirici toplum sistemi olarak anlatılmaktadır. Bu gökdelen, insanları tüketimciliğe ve bireyselliğe yönlendirmekte, toplumsal değerlerden ise uzaklaştırmaktadır.

2.2 Yapıttaki Dil ve Anlatım'ın ve Kurmaca Ögelerin Bireyin ve Toplumun İçinde Bulunduğu Durumun Anlatımına Katkısı

2.2.1 Sembollerin anlatıma katkısı

Semboller, bir edebi metinde dolaylı yoldan anlatım yapılırken kullanan, başka bir düşünce, figür veya objeyi temsil eden ve onun yerine kullanılan kelimelerdir. Yapıtta semboller, tek tipleşen toplum yapısını ve bunun sonucunda bireylerde oluşan algıyı betimlemek için kullanılmıştır. Gökdelen sembolü eser boyunca bireyselliğe ve bireysel düşüncelere karşı çıkan bir sistem olarak okuyucuya sunulmaktadır. Gökdelenler, insanlığın güneşini kapatmakta, yani insanı insan yapan değerler olan duygular, farklılıklar ve düşünceleri tek tipleşme uğruna yok etmektedir.

Çan sembolü de tekdüzeleşen toplumun hayatındaki yinelemeleri temsil ederken, belirli bir frekans doğrultusunda çalan çanlar, bireye itaat ve kuralcılık duygularını aşılacaktır. Öyle ki, hep aynı saatte çalan çanlar, bireyleri bir düzen içine kısırmaktadır. Kimliklerin numaralara dönüşümüyle tek tipleşen eşyalar ve duygulardaki manevi anlamlar yok edilmekte, hafızalarda yok olan değerlerin yerini, her gün yinelenen çan sesleri, yani tek tipleşmiş düzenin varlığı almaktadır. Bu bağlamda çan sembolü, bireyin algı odağını farklılıklardan aynılıklara dönüştürmektedir. Çan, aynı zamanda bireye korku ve ehemmiyet duygularını aşılama, bu yüzden bireyi sisteme karşı korkulu ve çekingen yapmaktadır. Öyle ki birey, bu sisteme düşünce olarak karşı çıksa bile baskıcı toplumsal otorite

karşısında boyun eğmek zorunda kalmakta veya bu düşüncelerini, hayatı tek tipleştiği ve farklılıklara açık olmadığı için, gerçeğe dökmemektedir.

‘‘Sonunda eşyalar bile adsız kaldığından birbirine karışıyor; cezve bardağa, sürahi tabağa, pencere kapağıya, raf dolaba, masa koltuğa derken insanların belleklerini de silerek yok ediyordu kulaklarda uğuldayan bu çan sesleri...’’(Ergen, 72)

Merkezinde gökdelenin yer aldığı ‘‘Kent’’, diğer bir deyişle tüketimci ve kapitalist toplum düzenini merkezine alan dünya, tek tipleşmeyi, kişisel değerlerin ve farklılıkların ortadan kalkışını sembolize etmektedir. Bu kentte insanlar isimlerini kaybederek birer numara haline gelmekte, teknolojinin hüküm sürdüğü modern dünyada yiyecekler bile tek tip ve yapay bir hale gelmektedir. Bu noktada tek tipleşen birey ve toplum, farklılıklar ve güzellikler bütünü olan doğayı da yanına çekmek istemekte, ona bir egemenlik savaşı açmaktadır.

‘‘Kent, (kahraman bir yana) içinde yaşayanların kimliklerini çoktan yalayıp yutmuştu. İnsanları çalıştırıp ‘‘tek tip’’e indirgemek, vergi numaralarından izleyerek denetleyebilmek için.’’ (Ergen, 60)

Bu bağlamda semboller, yapıtta tek tipleşen birey ve toplumun algısındaki ve hayata karşı edindiği bakış açısındaki değişimleri açıklamak ve modern toplum eleştirisini dolaylı yoldan yapmak amacıyla kullanılmıştır.

2.2.2 Söyleyiş Özelliklerinin Yapıta Etkisi

Varuna'nın Bin Gözü, bir tartışma yazısı şeklinde kaleme alınmakta, klasikleşmiş romanlardaki figür-uzam-zaman öğeleri belirli olarak yer almamaktadır. Bu, romanda geçen olayların ve düşüncelerin sadece bu yapıta özgü olmadığını, modern toplumların çoğunda olduğunu temsil ederken, zaman ögesinin yer almayışı ise tek tipleşmiş insanların zaman algısını kaybettiğine işaret eder.

Klasikleşmiş romanların barındırdığı içeriğin kimi zaman anlamsızlaştığına dikkat çeken yapıt, bol figürlü olup anlamsal içeriğin az olması yerine, figürsüz olup anlamsal içeriğin yoğun olmasını savunmakta, ve yapıt bu yönde gelişmektedir. Ergen, klasik okurun hikaye arama ve anlam kurma hevesine dair ironilerle roman türünün bir parodisi olarak adlandırılabilir. Bu bağlamda, modern dünyadaki bireylerin edebiyat ve okuma algısı eleştirilmiş, roman türünün alternatif bir türü sunulmuştur.

Yapıtta baştan sona bulunan kurgu oyunları, okura kurmaca ve gerçek dünya arasındaki farkları ve aynılıkları sorgulatmaktadır. Bunu okur ile direkt iletişim kurarak yapmayı başaran Ergen, para, tüketim, cinsellik, aşk, ölüm ve zaman gibi kavramlar üzerinden açıklarken, okurun gerçek hayat ile bağlantı kurmasını sağlar. Anlatımın tekdüze bir zaman çizelgesinde olmadığı ve anlam bütünlüğünün olmayıp, anlamsal kesitlerin ön plana çıktığı yapıtta, Tanrı Varuna, gökdelen, rüya gibi kavramlarla metaforlar oluşturulmuş, bu metaforların okur ile ilişkilendirilmesi ile anlamda açıklık kazanılmıştır.

Yapıtta hikayesizlik, anlatımın geciktirilip, başka yerlere bağlanmasıyla sağlanmış, metin tekrarları ise başka bir meseleye sıçramanın ve okurla tartışmanın kaynağını oluşturmuştur. Bu yönden Ergen, yapıtta bahsettiği bireylerin tek tip roman algısını okurla yaptığı bu iletişim ile bozmak istemektedir. Anlatılanların birbiriyle alakasızlığı, bireyin algıda seçici olması, yani anlatılanların kendisiyle ilişkili olanı saptayıp, metinden onu çıkarmasını gerektirmektedir. Bu noktada, tek tipleşmiş ve kuralcılık sonucunda düşünme yetisini kaybeden okurun, kendisinin neye ihtiyacı olduğunu belirleyerek ve bunları sorgulayarak düşünmesi amaçlanmaktadır. Ergen, yapıt boyunca bir bilinç akışı örüntüsünde ilerlettiği yapıtında, düşüncelerini, olağan yalınlığından ziyade, karmaşık bir yolla, okuru düşünmeye ve sorgulamaya iterek aktarmaktadır. Yapıt, kapitalist modern toplumların bir aynası niteliğindedir.

Roman kurgusu ve anlatımdaki sıçramalı çizgisi, tekrarları ve okura kurduğu tuzakları nedeniyle derin anlamlar içeren roman, toplumsal bozulmuşluğun karmaşıklığını romanı da karmaşık bir dille yazarak anlatmayı tercih etmiştir.

2.2.3 Yapıttaki Figür Seçiminin Değerlendirilmesi

Mahmut ve 'sen' kişisi, yapıttaki ana iki figürdür. Mahmut, sonraki başlık altında inceleneğinden, bu bölümde Ergen'in sık sık seslendiği 'sen' kişisi incelenecektir. 'Sen' kişisi, romanın okuru olarak göze çarpmakta ve Ergen sık sık bu kişiye mesajlar vermekte ve hikayeler anlatmaktadır. Bu bağlamda 'sen' kişisi, yapıtın bütünlüğü göz önüne alındığında, aktörden çok dekor olarak göze çarpar. Öyle ki, kuralcı ve tek tipleşen toplum yapısında, toplumun yönlendirmesiyle hayatı belirlenen bu dekor, diğer dekorlardan sadece şeklen farklıdır. İşlevsel olarak ise bütün 'sen' kişileri, okurlar, yani dekorlar, aynı işleve sahiptir. Modern toplum yapısında bireysel olarak bozulmaya uğrayan ve toplumsal normlarla figürü şekillenen bireyin yansıtıldığı yapıtta, 'sen' kişisi eski ile yeni, gerçek ile hayal arasında ikilemlere düşerek düşünsel olarak çatışma yaşamaktadır. Bu da bireyin gerçeklik algısını zamanla kaybetmesine yol açmaktadır. Ergen, okuru nedensellik arayışı içinde olup, bağlantı kurmak isteyen, ve bu noktada makineleşen 'sen' kişisini neden-sonuç ilişkisi kurmadan düşünmeye çağırmaktadır. "*Şimdi bırak artık elindeki bu kitabı ve yeniden düşün hayatını*" (Ergen, 74).

Romandaki yan figürlerden birisi olan ve başlıkta kullanılan 'Varuna' kişisi, yazar tarafından bir epigraf olarak nitelendirilmektedir. Hindu tanrılarının en önemlilerinden biri olan ve geceyi temsil Varuna, Hint mitolojisinde egemen ve mutlak tanrı olarak öne çıkar. Bütün yalanları görüp, gerçekleri ortaya çıkaran Varuna, bu yönden ilahi adaleti sağlar. Varuna karanlıklar tanrısıdır, yıldızlar sayesinde karanlıkta yolunu bulur, doğruları görebilir. Renk ve gölgenin olmadığı, dolayısıyla farklılıkların da ortadan kalktığı karanlıkta Varuna, tek tipleşiren toplumsal yapı olarak okura

sunulur. Varuna, bu noktada romanın üst gözleridir, gizli kalanları gören ve onları da kendi karanlığına katmak isteyen bir güçtür. Ergen, yaşadıklarını gerçek, romanları kurmaca sanan okura böyle tanrısal bir yoldan seslenerek onu bu yanılgıdan kurtarmak istemektedir.

Varuna'nın Bin Gözü romanında Mahmut figürü, gökdelenin içine sıkışmış, kendi benliğine sahip olmak istese de içinde bulunduğu toplumdan dolayı bu isteğini gerçekleştiremeyen bir figür olarak betimlenmiştir. Tek tipleşen milyonlarca bireyin karşısında tek bir birey olarak değişim geçirmek isteyen Mahmut'un yaratılışı, klasikleşen okurun ihtiyaç duyduğu ve alışageldiği 'figürlü roman' anlayışını ironik olarak ele almaya dayanmaktadır. Öyle ki Ergen, bütün roman boyunca ele aldığı temaları, tekrardan bir figür üzerinde anlatmakta, ve okura anlatılmak istenenlerin figürsüz de anlaşılabilceğini göstermek istemektedir. Ergen'in kendisinin de tek tip romana karşı çıktığı yapıtta, Mahmut figürünün kullanılması, okuru tatmin etme girişiminden başka bir şey değildir. Diğer bir taraftan Mahmut, yazarla okuyucu arasında bir arayüz oluşturmakta, anlatılmak istenenler Mahmut üzerinden bir kez defa belirtilerek, okur, sorgulamaya davet edilmektedir. Başka bir şekilde ele almak gerekirse, okur Mahmut'un ta kendisidir ve bu yapıtta yazılanları gerçek hayatta uygulamaya sokan, yapıtın gerçekliğini yaşayan da okurdan (veya Mahmut'tan) başkası değildir. Ergen, romanların kurmaca olarak düşünülmemesi gerekliliğini, kitaptaki figürün yarattığı gerçekliği anlatarak bir kez daha savunmuş ve bu yönden gerçek hayatı romana yansıtmıştır.

''Bak, Mahmut tam karşında, sana bakıyor: Baktığın aynada! Masanın başına geçip bunları yazan sensin. Ben her ikinize birden bakıyorum. Sen artık Mahmut'sun, ben de öyle; çünkü ikinize birden bakıp çoktan 'siz' oldum da, yalnızlığı tanrının elinden alıp kendimi tanrı kılarak yazdım bunları.''

(Ergen, 74)

Yapıtta kullanılan Mahmut figürü ve "sen" kişisi, okuyucuyu, yani modern toplumlardaki bireyleri yansıtmak için kullanılmış ili figürdür. Bu figürler, okuyucuyu hayatı, toplumu ve toplumsal düzeni sorgulamaya itmek için kullanılmıştır.

2.2.4 Başlığın Tek Tipleşme Teması ile İlişisinin Değerlendirilmesi

Daha önce de bahsedildiği gibi, “Varuna’nın Bin Gözü” başlığında tanrı Varuna’nın her şeyi görme kapasitesi olduğuna, toplumun her alanını yönlendiren, gökdelenlerdeki düzeni sağlayan karanlık bir tanrı olduğuna dikkat çekilmektedir. Varuna, bedenen var olmasa bile, ruhen ve düşünsel olarak insanların içine işleyen kapitalist ve tek tipleştirici sistemdir. Varuna’nın varlığı, bireylerdeki farklılıklara müsaade etmemekte ve onları ortadan kaldırmaya, bireylerdeki itaat ve kuralcılık duygularını kaldırmaya çalışmaktadır.

“Varuna’nın gözleri, gökyüzünde dolaşan yıldızlar çünkü! Ancak kimi söylentilere göre kötü niyetlerinden ötürü aramaktadır bunları Varuna. Bulduklarını alsın ki yanına, kendi yalnız kalmasın diye gökyüzünde: “Kötü tanrı, bencil Tanrı Varuna!” (Ergen, 63)

Bu bağlamda Varuna, gökdelen ve çan sembolleriyle benzerlik taşımakta, tek tipleştirici sistem anlayışı olarak okuyucuya sunulmaktadır. Varuna, insanları memnuniyetsizliğe ve açgözlülüğe yönlere, onlara materyalist ve kapitalist bir bakış açısı yüklemektedir.

2.2.5 Metinler Arasılığın Anlatıma Etkisi

Ergen, diğer metinlere ve kitaplara yaptığı göndermelerle ve bu göndermelerin hangi eserlere olduğunu kitabın sonuna yazarak okuru araştırmaya ve düşünmeye itmekte, bu yönüyle romanın temalarından biri olan “sorgulama” davranışını okura kazandırmayı amaçlamaktadır. Çeşitli eserlerden alınan cümleler, kitabın dilini farklı kılmakta ve anlatılmak isteneneni bir başkasının kaleminden

ortaya koymaktadır. Bu düşünce, yapıtın aslında ‘sen’ kişisi, yani okurlar tarafından yazıldığını desteklemektedir. Aslında her kitabın birden fazla yazarı vardır, yazarın kendisi ve yazarın esinlendikleri, şeklinde düşünülen bu yapıtta Ergen, romanların yanında şiir, biyografi, roman ve özdeyişlerden de alıntılar yaparak tek tip edebiyat algısını ortadan kaldırmayı hedeflemekte, farklı türlerin güzelliğini açığa çıkarmak istemektedir.

2.2.6 ‘Zaman’ izleğinin Toplum içindeki Bireylerin Algısına Etkisi

Kontrol edilemeyen ve parayla satın alınamayan ‘zaman’ kavramı, her bireyin yaşamında ona karşı mücadele ettiği ve onun çizdiği sınırlar ve kurallar çerçevesinde yaşadığı bir ögedir. Yapıtta zaman kavramı, tek tipleşen bireylerin farkına varamadığı ve onlar için değişkenlik göstermeyen, sadece günler arasında bir geçiş özelliği taşıyan soyutluktur. Gökdelenlerin gölgesindeki karanlığa hapsolüp burada algıları körelen bireyler, gerçek ile hayali ayırt edemeyecek duruma gelmektedir. Yapıtta, gökdelenlere ulaşma, sosyal sınıflarda yükselme yolunda en değerli şeyin zaman olduğu belirtilmekte, boş zaman ise, en büyük zenginlik, en özgürleştirici soyut varlık olarak nitelendirilmektedir. Öyle ki, tek tipleşen bireyler, yaşama özgürlüklerini bireysel çabaları sonucunda yok ederler ve bireylerin düşünmesini ve sorgulamasını istemeyen sistem onları meşgul tutmaya, boş zamanlarını yok etmeye çalışır. Modern toplumlardaki televizyon, bilgisayar, internet ve daha bir çoğu bireylerin anlam arayışının gerçekleşeceği boş zamanı onların ellerinden alır. Tembellik, bir özgürlük olarak anlatılırken, çalışmak ise herkesin bir zorunluluğu olarak göze çarpar.

“Patronuna o gün zenginliğin insanların dinlenme saatlerini satın alabilmesiyle ölçüldüğünü, buna karşılık kendisinin ‘Tembellik Hakkı’ni kullanmak istediğini, bunu da ancak kendisini özgür kılacak olan ‘boş zaman’ların içinde gerçekleştirebileceğini söylemeye gerek görmemişti tabii.”

(Ergen, 68)

Çan örneğinde de olduğu gibi, zaman insanları döngüler halinde yaşamaya itmekte, bu döngülerin ise farklılaşmasını önlemektedir. Yapıt bir zaman çizgisinden bağımsız ilerlerken, tek tipleşmiş toplumlar zamanın ve döngünün bağımlısıdır. Zaman, bireylerin hareketlerini ve hayatlarının gidişatını belirleyen yegane ögedir. Bu noktada Melih Ergen, anlatımıyla bir kez daha modern toplum düzenine karşı çıkmakta ve okurun zamanı yönetmesinin, zamanın okuru yönetmesinden daha önemli olduğunu savunmaktadır.

2.2.7 ‘Zaman’ izleğinin yarattığı çatışmaların değerlendirilmesi

‘‘Sen’’ kişisi zaman döngüsünün içinde kaybolmasıyla yaşamsal gerçekliğı kaybetmeye başlar. Aynı bir hayvanın kafese koyulduğunda zamanla kendi habitatı olan ormanları unutması gibi, birey de tüketimci ve tek tipleştirici bir toplumun için kendisini özel kılan niteliklerini unutmaya ve kaybetmeye başlar, kendi yolundan saparak herkesin gittiğı, ‘‘tek’’ yola girer. Zamanın sahibi olan gökdelenler, yani tüketimci toplum yapısı, bireyi geçmişe duyduğu özlem ile şu anki yaşamın gerçekliğı arasında bir ikilemde bırakmaktadır. Bu durumu Ergen, romanın bir gerçeklik olup olmadığını tartışarak açıklamış, aslında romanların gerçekliğe dayandığını, temaların ise hayatın gerçekliğinden yararlandığını savunmuştur.

‘‘Kaldı ki içinde yalan olduğu için roman sayılmaz mıydı bunlar, ayrıca roman olunca gerçek sayılır mıydı yaşananlar? Tabii ya, hiç bilmez olur muydun yalanla gerçeğı birlikte yaşadığın anları, hatta sen bile şu üç satır içinde dolaşıp duran gerçeğe kaç zaman önceden çıkarıp ruhunu vermedin mi?’’
(Ergen, 66)

Zaman, modern toplum yapısında araçtan çok amaç olarak kullanılmaktadır, öyle ki ‘‘gerçek’’ niteliğı taşıyan romanların zaman ve para kaygısı gütmeyeğince, beğenilmek için yazılmadığına işaret eder. Diğer bir taraftan ise, zamanın içine hapsedilmiş beyinler, romanları zaman hapisleri çerçevesinde yazar ve hapishanelerinin dışında kalan dünyanın gerçekliğini göz ardı eder.

3. SONUÇ

Birey, toplumsal normların bir bağımlısı olup bireysel özelliklerini yitirdiği zaman, gerçek ile hayali, doğru ile yanlış ve yaşamak ile itaati ayırt edemeyen bir tek tip haline dönüşür, bir anlamda mekanikleşir. Modern toplumlarda zaman kavramının işlevinin farkına varamamış bireyler, hayatın bir parçasından ziyade düzenin ve döngünün bir parçası haline gelir. Melih Ergen'in "Varuna'nın Bin Gözü" adlı yapıtında da tek tipleşen toplum yapısının bireyin algısına etkisi, sorgulayıcı ve tartışmacı bir dil, ve türünün diğer eserlerinden farklı, gerçek hayatı temeline almış bir anlatım üzerinden aktarılmıştır. Romanların tekdüzeliğine dem vuran yapıt, bu anlamda alışlagelmişin dışında yaptığı uzam, zaman ve figür seçimleriyle ele aldığı sorunu okuruna aktarmakta, bu bağlamda okurun yapıtta anlatılanlar ile doğrudan ilişki kurmasını amaçlamaktadır. "Varuna'nın Bin Gözü", monotonlaşan hayatların monotonluktan kurtulma, sorgulama ve bu sorgulayışı okuyucuya gerçekçi bir dil ile anlatma ifadesidir.

4. KAYNAKÇA

1) Ergen, Melih. *Varuna'nın Bin Gözü*, Yapı Kredi Yayınları, 2016.